

Vér és virágok

Néhány évvel ezelőtt látott napvilágot Párizsban, a *Les Editeurs Français Réunis* kiadásában Mireille Gansel francia író nő *SANG ET FLEURS — Vér és virágok* — című könyve. Előszavát a világhírű költő, Pierre Emmanuel, a Francia Akadémia tagja, bevezetőjét pedig Xuan Dieu vietnami költő és esszéista írta. A könyvben Mireille Gansel a To Huu-val, Vietnam legnagyobb élő költőjével folytatott beszélgetéseit gyűjtötte össze, melyek a költő életéről, eddigi pályafutásáról és költészetéről szólnak.

To Huu 1920-ban született az ősi császárvárosban, a közép-vietnami Huében. Első versei 1937-ben jelentek meg. Verseinek hazafias hangvétele és forradalmisága miatt a francia gyarmatosítók 1939-ben letartóztatták. 1942-ben megszökött a börtönből, és csatlakozott a Ho Si Minh vezette ellenállási mozgalomhoz, amelynek hamarosan egyik irányítója lett. Jelenleg a Vietnami Szocialista Köztársaság miniszterelnök-helyettese. Októberben lesz 60 éves.

Alábbiakban a *Vér és virágok* című kötetből adunk szemelvényeket, valamint To Huu költeményeiből közlünk egy csokorra valót.

Hosszú menetelés. Népünknek ezeréves történelme folyamán nehéz, fájdalmas sors jutott osztályrészül. Fennmaradását mindenekelőtt emberszeretetének, emberiségének köszönheti. Nyugodt korszakot sohasem láttunk, soha. Mindig voltak idegen betörések, hol Északról, hol Délről jöttek, olykor Nyugatról is. Tragikus történelmi sors. Mert az idegen betörések felkeléseket vontak maguk után: az országon belül a feudális rendszer ellen, az országon kívül a mindenünnen támadó hódítók ellen. Meg aztán mindig előfordultak árvizek, tájfunok, amik olyannyira megnehezítették mindig a nép életét: tömeghalál, katasztrófák, mindennemű természeti csapások. Szinte sohasem volt béke. Nálunk szinte nem is ismerik a békét — már négyezer év óta nem. Nálatok, Nyugaton, voltak olyan korszakok, amikor bizonyos gazdasági, kulturális stb. fellendülés következett be. Nálunk azonban mindig csak az idegen betörések, a természeti csapások, a feudális elnyomó rendszerek uralkodtak. De bármily borzasztó is ez, mégis élni kell, fenn kell maradni, ehhez pedig bizonyos barátság, összetartás, kölcsönös megértés és bizalom kell: a hozzátartozó, a felebarát iránti szeretet. Ennek köszönhető mindenekelőtt, hogy helytállunk. S az olyan költészet, az olyan irodalom, amely erről nem szól, nem tud eljutni a tömegekhez. Érthetetlen, megközelíthetetlen marad a számukra. De, tudod, mi kis ország vagyunk. Előttünk, Keleten, ott a tenger, mögöttünk ott vannak a hegyek, a Truong Son hegyvonulata. Mi nem kezdhetünk hosszú menetelést, mint Kínában, sem visszavonulást az Ural felé, mint Oroszországban. Nekünk görcsösen meg kell kapaszkodnunk, össze kell fognunk... A fennmaradáshoz az embernek meg kell tudnia állni a maga lábán. És minden egyes kis faluban barátokká váltak a szomszédok... Te is láttad, hogy nálunk a falvakban a házak pontosan szemközt állnak egymással. Egyszerre tárulkoznak föl és zárulnak be — igen, bezárulnak az ellenség előtt és feltárulkoznak a barátok előtt —: két arcukatuk van. Mi nyílt nép vagyunk, ha a barátainkról van szó, de zárkózott, nagyon is zárkózott nép a hódítókkal szemben. Ellenségeinket mindig felismertük — barátainkat pedig megismerjük.

A két ellenség. Természetesen a szerelem, a gyöngédség, a szeretet létszükséglet, ami nélkül nem lehet élni. Ám mindattól, ami zsarnokság, közömbösség, irtózik az ember, undor fogja el. Ez a két ellenség, látod? — az egoizmus meg a bürokratizmus.

A szavak közötti csend. Az ember olykor ráérez arra, amit — távolabbról vagy közelebről — nem magyaráz meg. Ezt nem könnyű megvalósítani. Ám ha túl pontos vonalakat, elválasztásokat, határokat igyekszel vonni, odavan az egész. A

legfontosabb: a szóköz, vagy inkább — a sorköz. Éppen ez a költészet: a szavak közötti csend. S ha az ember erre a csendre figyel, nagyon különböző és nagyon összetett visszhangokat hall. Az életben nincs, soha sincs légüres tér, kitöltetlenség. De ezt csupán érezni lehet. Ez nem az a racionális, amin mi a racionálist értjük — külső megjelenésében *irracionális* is lehet. Talán ez a költészet: álom a valóságban, láthatatlan a szemmelláthatóban. A fehérben kirajzolódó színek. Erre szokták azt mondani, hogy: a kifejezőmód és a lélek kifinomultsága. Az *áttetsző* színei: se nem világos, se nem sötét, elmosódott, mégis félreérthetetlen; az elmosódottság félreérthetlensége, szabátossága, a meg nem határozott elmosódottság — erre mondják, hogy az ember *költő*.

A rizspalántázás időszaka. A költészeztől azt hitték, hogy kaland, mely mindenki — minden kalandor — előtt nyitva áll. Nos, igaz, hogy a művészet mindig kaland, csak hogy — nem a kalandorok számára.

Utánunk egy egész költőnemzedék túnt fel — az elkötelezettek. Úgy szokták mondani: *dán thán*, vagyis *aki önmagát odaadja*. Ezek a költők *elkötelezték magukat az életre. Elkötelezték magukat a költészet világára*. Ám az élet *maga a költészet*: a legelevenebb költészet. És nálunk nincs éles határ a költészet és az élet között...

Mi a rizspalántázás időszakát éljük, s még nem az aratásét, a nagy aratásét. Mi, az idősebbje, talán régi gabonamagvakat tároló, gazdag csűr vagyunk. Új vetőmagvakra, a friss hajtások kiültetésére van szükségünk. Elérkezik majd a nagy aratás, de még idő kell hozzá. Fiataljaink már nem azok, akik tegnap voltak. Már nem egészen olyanok, mint amilyenek ma, és egy kissé már hasonlítanak holnapra önmagukra: Formákat találnak, új formákat. Mi azt kívánjuk, hogy felülmúljanak bennünket. Van mifelénk egy szólásmondás: *Ha a fiú apjánál többre vitte, / az egész családnak öröme, kincse*.

Mindenképpen az a jobb, ha a fiatalabb felülmúlja az idősebbeket. Ami fiataljainkból hiányzik, az az élet ismerete, a nép életéé, hogy jobban meg tudják érteni, érezni. És hiányzik belőlük a kulturális múlt, ideértve egy olyan költői kultúrát is, amely magasabb szintű, ugyanakkor *tágasabb, egyetemesebb* is, hogy ne rekedjenek meg az ország, s az idő korlátai között. Szeretnénk, ha visszatérnének *népünk eredetéhez és az emberi kultúra nagy, egyetemes forrásaihoz*. Hogy szeretni tudják Hugót, de Villont és Byront is... Azt akarjuk, hogy igényesek legyenek tartalmilag és formailag, mindemellett ösztönözve az *egyéniesség kibontakozását* is. A verseknek el kell érniük egy bizonyos nemzeti és nemzetközi szintet. Hogy minden művésznek meglegyen a közös problémák megoldásáért való küzdelemben és az egyetemes dallam összhangjában is a maga saját, eredeti hangja.

(BOGÁR ANIKÓ fordítása)

Mióta...

*Mióta nyár tüzében ég a lelkem,
az igazság napja lobog szívemben.*

*Kert a lelkem, telve lombbal, virággal,
benne illat árad s zeng a madárdal.*

*Szívem minden emberé a világon,
hogy mérföldeket szerelmébe zárjon,*

*legyen a lelkem ott, hol sír a lélek,
s így adja tovább erejét az élet.*

*Gyermeke vagyok sok-sok kicsi háznak,
meggyötört ezrek sorsa tud fiának,*

*és akiknek sem rizsük, sem ruhájuk,
didergő kicsiknek vagyok a bátyjuk.*